

takoj nadomestila porušeni most z brodom, istočasno pa je pričela popravljat poškodovani oz. porušeni most. Ob koncu vojne so se vloge zamenjale, takrat je ob umiku most porušil okupator. Ob koncu leta 1945 sta ga pričeli Hrvaška in Slovenija popravljati. Čez dobrih deset let je most pričel vidno propadati, saj sta ga lastnika nezadostno vzdrževala, zato je prišlo do zaprtja, pa zopet do delnega odprtja. V jeseni 1965. je prišlo zaradi močnega posedanja, za kar je bila vzrok narasla reka Drava, do popolnega zaprtja. Vendar so most ljudje z obeh strani še vedno uporabljali, kljub veliki nevarnosti. Zato se je maja 1966 ormoški občinski štab za naravne nesreče odločil, da most, ki se je nevarno sesedel, z miniranjem prekine in tako onemogoči prehodnost mostu. Postopek miniranja ni potekal po načrtu, zato se je lesena konstrukcija mostu, ki je bila prepojena s smolo, vžgala. Kljub prisotnosti gasilcev mostu niso mogli rešiti in ta je bil popolnoma uničen. Akterji miniranja so bili sodno preganjani, vendar so bili čez dobro leto dni oproščeni vsake krivde. Čez dve leti sta republiki zgradili nov, sodoben betonski most, ki še danes kljubuje času,

Franc Krnjak

SREDIŠKI ZDRAVNIKI PO LETU 1910

V nadaljevanju je zapis o srediških zdravnikih, ki so delovali v kraju od 1910. leta naprej.¹ Do tega leta je kronologijo zdravnikov opisal v "Središki kroniki" prof. Fran Kovačič. Nekateri zdravniki so v prispevku podrobneje obdelani, saj so v Središču pustili močnejši pečat in tudi zelenih podatkov je bilo več.

Uvod

Prebivalce našega lepega planeta so od vsega začetka, seveda poleg drugih tegob kot so lakota, naravne ujme, kobilice, vojne, medetični spopadi ipd., najbolj pestile razne bolezni in pa seveda poškodbe, ki so jih dobili pri delu, lovu, bojevanju, raznih opravilih, poškodbe ob rojevanju itd. Takšnemu stanju v človeški skupnosti je nevede sledila veda, ki je pozneje dobila ime medicina. Sicer pa so bile bolezni, po takratnem pojmovanju, posledica vpliva nadnaravnih pojavov, torej delo in vpliv demonov na človeka. Zato so takšna stanja ali zdravilstvo prepuščali vlačem, ki so s svojim delovanjem s pomočjo zdravilnih rastlin izganjali iz telesa bolnika hudobnega duha. Pozneje so to delo opravljali duhovniki. Hipokrat je takšna zdravljenja zavrnil in

¹ Do leta 1910 so središki zdravniki opisani v Kovačičevem delu Trg Središče, 1910, 199-201.

kljub poškodbi, ki jo je zadobil leta 1991 ob slovenski osamosvojitveni vojni.

Viri in literatura:

- Arhiv Okrožnega državnega tožilstva na Ptuj.
- Časnik Večer, 10. maj 1966, str. 8; 12. maj 1966, str. 6; 29. april 1968, str. 1.
- Časnik Delo, 27. april 1968.
- Časnik Ptujski Tednik, maj 1966.
- 7D, št. 19, od 20. 5. – 26. 5. 1966.
- Dravski bobri, glasilo delovne skupnosti Tehnogradenj, april-maj 1968.
- R. Jurčec, Skozi luči in sence I. del.

Ustni viri:

- Tomaž Pšak, Ormož.
- Milan Ulaga, Ormož.
- Peter Prejac, Velika Nedelja.

medicino osvobodil verskih in praznoverskih spon ter jo postavil na znanstvene temelje.

Nekdaj so zdravnike imenovali fiziki ali doktorji medicine². Obvladati so morali prvo pomoč, malo kirurgijo in porodno pomoč. Nemalokrat je fizik pomagal tudi domačim živalim. Pri svojem delu je uporabljal zdravila, ki jih je moral imeti v svoji priročni lekarni, v večini jih je izdeloval sam.

Drugi zdravstveni poklici so bili ranocelniki ali kirurgi, brivci³, padarji⁴ in babice. Vsi ti, razen babic, so bili obrtniki neuglednega poklica. Ranocelniki so zdravili s preprostimi zdravilnimi metodami - z

² Na Štajerskem je bil leta 1870 en zdravnik na 2200 bolnikov.

³ S križarskimi vojnami je prišla moda nošenja brad. Temu sledi razvoj brivskega poklica.

⁴ Bader ali kopališki mojster-iz te beseda domača izpeljanka padar. Od 14. stol. naprej so vodili javna kopališča, v 16. stol. pa so prevzemali vse več ranocelniškega dela. Padarji in brivci so bili združeni v cehe. Ferdinand II. je leta 1630 izdal patent, s katerim je zaščitil vse štajerske ranocelnike in padarje. Do leta 1784 so bili združeni z nediplomiranimi zdravniki v posebno zadrugo za Štajersko v Gradcu. Zavetnika te zadruge sta bila sv. Kozma in Damijan.

zdravilnimi zelišči, tudi zagovori, oskrbovali so rane in poškodbe. Puščali so kri, nastavljali pijavke, klistirali, pripravljali obliže, mazila in balzame, izrezovali zunanje bule, izdirali zobe, operirali (strgali) sivo mreno itd.

V letu 1784 je cesar Jožef razglasil ranocelništvo za prosto umetnost. Odtlej so ta poklic smeli opravljati le izprašani ranocelniki, ki so se vadili v bolnišnici ter se izkazovali kot izprašani ranocelniki. S tem patentom niso bili več člani zadruga in niso delovali po brivnicah, kar je bilo prej za ranocelnika pogoj. Od tega leta niso smeli imeti brivnic, kopeli in učencev. Pozneje so se iz ranocelniškega poklica osamosvojili kirurgi ranocelniki. Njihovo delo je bilo uravnavanje zlomov in izpahov, nekrvavo naravnavanje kile, odstranjevanje kile, odstranjevanje kamnov in očesne mreže. Delovali pa so tudi tako imenovani okajevalni kirurgi. Ti so imeli nalogo zdraviti predvsem sifilis z uporabo živosrebrne pare.

Kmalu po 2. svet. vojni, skoraj vse do konca šestdesetih let prejšnjega stoletja, je bilo delo zdravnika, še posebno na periferiji, zelo naporno. Hišne obiske je moral zdravnik opravljati, kakor se je kateri znašel - s kolesom, konjsko vprego ipd. Opravljal je ambulantno takšne posege, ki so nam v današnjem času nepojmljivi in nemogoči. Zaradi oddaljenosti od bolnišnice je moral zdravnik med drugim opravljati tudi manjše kirurške posege - oskrbovanje raznih ran, ureznin, puljenje zob, luščiti posteljico in šivati presredke ipd., kar danes vsekakor sodi v bolnišnično zdravljenje. V Središču je bila še posebej značilna neka posebnost. V ta obmejni kraj, s hrvaškimi Medmurjem, je prihajalo mnogo bolnikov iz teh krajev, ki so bili seveda prav tako deležni zdravniške pomoči. Zato je moral zdravnik nemalokrat na hišni obisk tudi onstran meje, kar pa seveda ni bila nobena ovira.

Zanimivo je, da je lokalna skupnost v Središču sama poskrbela za zdravnikovo stanovanje. Navadno so stanovali zraven ambulante - v občinski zgradbi, pri Tomašiču in v Šarovi hiši. Po izgradnji javne tehnice ob koncu petdesetih let pa je bilo za stalno nastavljene zdravnike stanovanje v gornjem nadstropju. Pozneje je to stanovanje prešlo v zasebno last.

V Središču delujoči zdravniki

Dr. Josip Spešič

Skoraj polnih šestindvajset let (1889-1915) je zdravil v Središču in okolici domačin dr. Josip Spešič, zdravnik, rojen 4. februarja 1849 v Šalovcih, v središki župniji. Pred tem je bil zdravnik v Ljutomeru.

Po študiju medicine na graški fakulteti je bil 1878. leta

vpoklican v vojaško službo v Bosno. Pozneje se je nastanil v Ljutomeru in tukaj služboval do leta 1889. Isto leto je zapustil Ljutomer in nato prevzel službo trškega zdravnika v domačem kraju, Središču od Dravi. Dr. Spešič se je ob prevzemu službe v Središču strinjal s pogoji, ki jih je postavil trški občinski zastop, da mora namreč govoriti slovensko in brezplačno zdraviti reveže. Že leta 1878 je bil član društva štajerskih zdravnikov, redno se je strokovno izpopolnjeval na znanih avstrijskih klinikah. Tudi sicer je bil dr. Spešič znan kot odličen zdravnik. Umril je 3. maja 1915. leta v Središču, kjer je tudi pokopan.

Dr. Josip Tavčar

Zaradi vojne vihre do leta 1918 ni bilo v Središču zdravnika. To leto (12. 7. 1918) prevzame zdravniško mesto dr. Josip Tavčar, zdravnik, ki je prišel v Središče iz Ormoža (1918-1923). Josip Tavčar je to delo opravljal pet let, vse do leta 1923. Rodil se je 29. marca 1887 v Kočevju.

Dr. Tavčar je bil navdušen sokol, ki se je ukvarjal tudi s političnim življenjem v Središču. Prijateljeval je s središkim veleposestnikom Francem Kočevarjem, s katerim sta bila glavna organizatorja pri izgradnji sokolskega doma⁵ leta 1921.

Tavčar je po odhodu iz Središča opravil specializacijo iz zobozdravstva na Dunaju in obenem ordiniral v Radečah. Iz Radeč se je s številno družino preselil v rojstno Ljubljano, kjer je leta 1941 umrl. Njegov sin Danilo, roj. 1918 v Središču, je bil znani slovenski zdravstveni publicist.

Dr. Alfred Heiss

Leta 1923 se je po odhodu zdravnika Tavčarja v Radeče in na Dunaj preselil iz Ormoža dr. Alfred Heiss. Tukaj je deloval vse do jeseni 1941. leta (1923-1941), ko je prevzel mesto predstojnika ormoške bolnišnice in si v kratkem času pridobil lepo premoženje. Alfred Heiss je bil tudi odličen zobozdravnik. Rodil se je leta 1886 v okolici Brežic. V času prve svet. vojne je bil na fronti v Rusiji, od koder si je pripeljal ženo Valentino, ki je bila huda nasprotnica slovanstva in boljševizma. Ustni viri navajajo, da so ji boljševiki v Rusiji pomorili družino, zato je menda tako sovražila komuniste in Slovane in s tem odporništvu v središki okolici. Bila je glavni

⁵ O Tavčarju je zapisano v župnijski kroniki, da ni bil priljubljen zdravnik pri prebivalstvu, saj je zanemarjal svoj poklic in se bolj posvečal strankarskim zadevam v trgu. Bil je tudi oster nasprotnik preselitve otroškega vrta iz stavbe izobraževalnega društva v Središču, ki ga je vodila posvetna vzgojiteljica, na novo lokacijo na Grabe, kjer so vrtec vodile šolske sestre.

nosilec nacistične ideologije in je odločala o deportaciji Središčanov⁶. Ob nastanku nacizma se je družina takoj vključila v KB (Kulturbund - prosvetna zveza ali peta kolona). Ob vdoru nacistov je Heiss prevzel politično oblast v Središču ob Dravi⁷. Takoj ob prevzemu županske funkcije (Amtsbürgermeister) je zapečatil šolo, Sokolano in Orlando⁸ ter obe posojilnici⁹. Poleg njega se je politično udejeval tudi njegov sin Pavel, ki se je vedno vmešaval v občinske zadeve, zato so ga Središčani klicali "Oberbürgermeister". Jeseni leta 1941 se je z družino preselil v Ormož, kjer je prevzel vodstvo ormoške bolnišnice namesto izgnanega zdravnika dr. Hrovata. Po njegovem odhodu v Ormož med okupacijo v Središču ni bilo zdravnika. Ob koncu vojne se je družina umaknila v Avstrijo, premoženje v Središču pa je nova oblast nacionalizirala. Zdravnik Alfred Heiss je umrl v visoki starosti.

Dr. Alojzij Toplak

Skupaj s Heissem je ordiniral v Središču zdravnik dr. Alojzij Toplak (1937 - 1941).

Po priselitvi Alojzija Toplaka v Središče, 11. 3. 1937, sta delovala tukaj dva zdravnika. Pred tem je Alfred Heiss kupil Robičevo posestvo (danes Slovenska c. 18) in se še pred prihodom zdravnika Toplaka preselil iz trške hiše.

Zdravnik Toplak se je rodil 20. januarja 1906 v Vintarovcih, sedanja občina Destrižnik (Sv. Urban).

⁶ Ustni viri iz Središča nam povedo, da je večkrat javno grozila, da bo kakšno ulico ali zaselek v Središču dala popolnoma preseliti ali izgnati. Še posebno tiste prebivalce Središča, katerih zdravnik je bil Toplak. Bila je sad ljubezni med Rusom in Angležinjo.

⁷ 18. aprila 1941 je pred posojilnico (pošto) v Središču prebral naslednji "proglas": "Ko smo prišli z odločnejšim in hitrim sklepom firerja pod varstvo Rajha in nemške vojske, smo čez noč bili rešeni negotovosti in nesreče zadnjih mesecev in tednov. Odslej bomo pod okriljem firerja in njegove vojske mirno uživali sadove edine in sijajno organizirane *kulturne velesile**, katere prvo geslo je: skupna last in dobrobit državljanov je važnejša od osebne koristi! V znak spoštovanja velikemu vodji izobesite na rojstni dan firerja, v nedeljo 20. 4. , njegove zastave. S tem boste pokazali svojo voljo, da se boste pokoravali novemu redu, pokazali pa boste tudi svoje prijateljske in miroljubne namene napram svojemu najvišjemu predstavniku". Dr. Heiss

* Svojo kulturo so za tem kazali vsa naslednja štiri leta-op. avtorja. (Proglas v muzeju NOB v Središču.)

⁸ Orlovski dom se je uradno imenoval Krekova dvorana, tudi Društveni dom so ga imenovali domačini.

⁹ Ivan Najžer, Trg Središče-zgod. podatki, rokopis. Hrani ZAP Ptuj.

Gimnazijo je obiskoval na Ptuj, medicinsko fakulteto pa v Gradcu, leta 1934 je študij tudi končal. Obvezni medicinski staž je opravil avgusta 1935 v stalni vojni bolnici III. armijske oblasti v Skopju, kar je bilo obenem služenje obveznega vojnega roka. Že dan po vrnitvi iz Skopja, 16. 8. 1935, je nastopil službo kot brezplačni zdravnik-volonter v banovinski splošni bolnišnici v Mariboru¹⁰. Ideološko je bil zdravnik Toplak levo usmerjen. Bil je član sokolskega društva in član Akademskega društva Triglav.

Alojzij Toplak je zasedel v trški občinski hiši stanovanje in ordinacijo. Kot zdravnik in človek je bil Alojzij Toplak v Središču in okolici zelo priljubljen. To seveda ni bilo pogodu banovinskemu zdravniku Alfredu Heissu, zato je bil po vdoru nacistov Toplak prvi na spisku za odstranitev. Dr. Toplak je v svoji zasebni ambulanti zdravil reveže zastonj in je veljal za ljudskega zdravnika.

Ponoči 19. aprila 1941 so ga gestapovci odpeljali najprej v ptujski zapor, nato na Borl in za tem v Rajhenburg (Bresternica), od koder so ga deportirali v Nemčijo. Žena, ki je bila v Središču učiteljica, je z otrokoma morala takoj zapustiti stanovanje. Nemške oblasti so ga zaplenile in zapečatile. Streho nad glavo so ji nudili Škrgetovi na "placu", od koder je v strahu pred izselitvijo v Srbijo odšla k svoji mami v Preddvor pri Kranju. Po vrnitvi iz izgnanstva, leta 1945, je zdravnik Toplak z dekretom nastopil službo v Apačah pri G. Radgoni, kjer je deloval vse do svoje smrti 1970. leta. "*Bil je izobraženec, ki je ljubil ljudi, glasbo, telesno kulturo, slovenski jezik, literaturo in gledališče*".

Dr. Anton Bezjak

Julija 1945 (1945-1950) je nastopil službo krajevnega zdravnika dr. Anton Bezjak.

Rojen je bil 13. januarja 1910 v Bratislavcih pri Polenškaku. Medicinsko fakulteto je končal v Zagrebu 1940. leta. Z družino je stanoval v Tomašičevi hiši nasproti središke žage. Tukaj je imel tudi ordinacijo. Žena Julika, domačinka iz znane Bedjaničeve družine iz Obreža, pa je bila ta čas učiteljica v Središču. Družina se je z dekretom preselila v Ljutomer, kjer Anton Bezjak specializiral splošno medicino in postal dolgoletni direktor ZD Ljutomer. Umrl je leta 1979 v Ljutomeru za srčno kapjo.

Dr. Jevrem (Ješa) Stanojević

Antona Bezjaka je zamenjal zdravnik iz Srbije dr.

¹⁰ Uradni naziv bolnišnice: Kraljevina Jugoslavija, Splošna bolnica I. reda Maribor.

Jevrem (Ješa) Stanojević¹¹ (1950-1953). Rojen je bil v Zaječarju, medicino pa je študiral v Parizu. "Dr. Ješa", kot so ga pacienti imenovali, je imel zasebno ordinacijo. Ordiniral je v Šarovi hiši (danes Slovenska c. 34), kjer je tudi stanoval. Med Središčani in okoličani je bil zelo priljubljen in znan kot dober zdravnik. Leta 1953 se je vrnil v Srbijo.

Dr. Jože Neudauer

Že prvega aprila 1953 je nastopil zdravniško službo v Središču dr. Jože Neudauer (1953-1955)¹². Rodil se je 16. septembra 1920 v Zg. Ročici, Sv. Ana, v Slovenskih goricah. Klasično gimnazijo je obiskoval v Mariboru, ljubljansko medicinsko fakulteto pa je končal 1951. leta. Ime je naziv doktor znanosti in je bil med drugim tudi docent na MF v Ljubljani.

V Središču mu je bilo prvo delovno mesto po stažu v ptujski bolnišnici. Z ženo, ki je bila prav tako zdravnica in se je vozila z vlakom v službo na Ptuj, sta krajši čas stanovala v sobici nad pošto, ambulanta pa je še vedno bila v Tomašičevi hiši nasproti žage. Po izselitvi zdravnika Ješe iz Šarove hiše se je tudi ambulanta preselila tja, obenem pa je tudi zdravnik dobil tam stanovanje. Dr. Neudauer se spominja, da je ambulanta delala vsak dan dopoldan, enkrat tedensko pa popoldan, ko je bila posvetovalnica za dojenčke in nosečnice. V istih prostorih je enkrat tedensko, popoldan delal zobozdravnik.

Da je bil dr. Jože Neudauer zelo priljubljen zdravnik, potrjuje njegov odhod na Ptuj, kjer je specializiral interno medicino in postal predstojnik internega oddelka. Primarij doc. dr. sci. Jože Neudauer se tistega časa spominja: "*Tri leta s Središčanci so bila lepa leta, saj sem se počutil kot doma. Imel sem vtis, da so me Središčanci sprejeli za svojega. Vezi z njimi nisem prekinil tudi po odhodu na Ptuj. Ob odhodu iz Središča so mi Središčanci pripravili pristrčen poslovilni večer, ki so se ga udeležili predstavniki krajevne skupnosti¹³, učitelji, župnik, ugledni in preprosti Središčanci. Preživeli smo veselo in zabavno noč s pesmijo in plesom. Zjutraj, ko je bilo treba na*

vlak za Ptuj, so me udeleženci večera s harmoniko spremljali na železniško postajo. Čeprav mlad zdravnik z malo izkušnjami, sem, tako vsaj upam, uspešno rešil svoje začetno poslanstvo splošnega zdravnika v Središču ob Dravi". Častitljivih let živi zdaj na Ptuj.

Prim. dr. Francka Praprotnik

Prim. dr. Francka Praprotnik, z redovniškim imenom Miriam (1956-1960), je zamenjala dr. Neudauerja. Rojena 31. oktobra 1924 v Naklem na Gorenjskem se je zaobljubila, da bo *postala redovnica in odšla h gobavcem v Holokaj*. Zaradi revščine ni mogla obiskovati gimnazije v Kranju, zato je obiskovala klasično gimnazijo v Ljubljani, stanovala pa pri sestrah usmiljenkah. Študij medicine na ljubljanski fakulteti je končala 1952. leta. Pred prihodom v Središče je službovala v bolnišnicah v Novem mestu, na Ptuj in v Ljubljani¹⁴. Blaga, z globoko vero in s sočustvovanjem do sočloveka, je odšla po odhodu iz Središča v misijon. Je specialistka za pljučne bolezni. Po odhodu iz Središča je stopila k sestram usmiljenkam v Beograd in se leta 1963 zaposlila v bolnišnici za pljučne bolezni v Peći na Kosovu.

Na Središče jo vežejo zelo lepi spomini, prav tako pa se še danes starejši prebivalci Središča in okolice spominjajo "*doktor Francke*" v najlepši luči. Da je to res, nam priča njena izpoved v nekem intervjuju. "*Kot zdravnica splošne medicine sem se zaposlila v Središču ob Dravi. Ta leta so nepozabna. Takrat sem postavljala praktične temelje svojemu teoretičnemu znanju. In končno je posijalo sonce s polno svetlobo v moje življenje... Tako sem se leta 1960 poslovila od dragega Središča ob Dravi...*". Da to niso bile samo prazne besede, priča dejstvo, da si še danes redno dopisuje z nekaterimi Središčani.

Od leta 1991, ko se je upokojila, deluje v Albaniji v mestu Draču.

Dr. Antonije Trop

Od 1. julija 1960 do 1962 marec) je prevzel v Središču skrb za zdravje dr. Antonije Trop. Rodil se je 2. julija 1931 v Zaječarju, očetu Slovencu, doma z Lešnice pri Ormožu, in materi - Srbkinji. Konec 1947. leta se je družina preselila v Ormož k očetovemu bratu, zato se je mladi Tone vpisal na ptujsko gimnazijo. Na MF v Ljubljano se je vpisal 1950. leta in jo končal leta 1958. Med študijem se je družina, skupaj s stricem "dr. Ješo", leta 1953, vrnila v Srbijo v Zemun. Po obveznem stažiranju se je zdravnik Trop

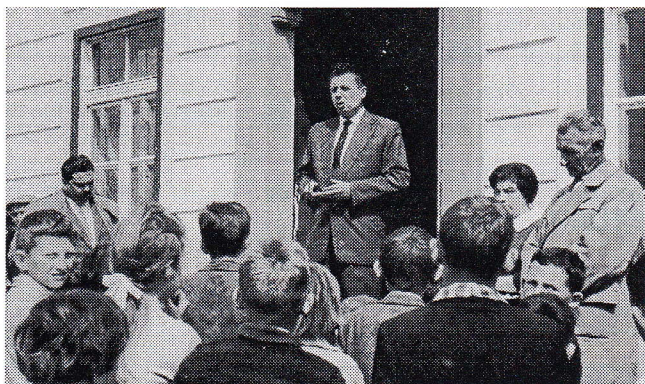
¹⁴ Tukaj je specializirala iz otroških bolezni. Kot se je spominjajo središki pacienti in prebivalci, je bila odlična pediatrinja.

¹¹ "Dr. Ješa" je bil stric, mož mamine sestre, poznejšemu Središkemu zdravniku Antoniju Tropu.

¹² Proti koncu leta 1955 je dobil dr. Neudauer stanovanje na Ptuj, vendar je še uradno ordiniral do konca leta v Središču. S 1. januarjem 1956 je pričel s specializacijo z interne medicine na int. oddelku splošne bolnišnice na Ptuj, vendar je še vse do konca maja 1956 honorarno ordiniral trikrat tedensko v Središču, ko ga zamenja dr. Praprotnikova. Prim. doc. dr. sci. Jože Neudauer je dobitnik Potrčevega priznanja in dobitnik prestižnega Gerbčevega priznanja za leto 2005.

¹³ Op. avtorja: verjetno je mišljena takratna občina.

zaposlil v Središču ob Dravi. Skupaj s krajevnimi in občinskimi funkcionarji si je prizadeval, da bi se ambulanta posodobila in preselila iz Šarove hiše v občinsko stavbo. Po tem uspehu, letu 1961, je odšel v Ormož (marec 1962). Leta 1964 je zapustil Ormož in pričel s specializacijo iz interne medicine v ptujski bolnišnici. Do svoje upokojitve je ostal priznan internist v ptujski bolnišnici. Tudi na zdravnika dr. Tropa imajo prebivalci celotne ormoške občine zelo lepe spomine. Po pripovedovanju njegove žene Lidije, ki je tudi zdravnica, so bili v Središču zanj čudoviti časi. Živi v pokoju na Ptuj.

Dr. Antonije Trop je bil slavnostni govornik ob odprtju nove zdravstvene postaje v Središču leta 1961. (Fotografijo hrani dr. A. Trop)

Dr. France Nose

V letu 1962 je prišel v Središče zdravnik dr. France Nose (1962-1963). Rojen je bil 23. novembra 1926 v Ribnici na Dolenjskem. MF v Ljubljani je končal 1956. leta. Prva zaposlitev mu je bila v jeseniški bolnišnici, vpisal se je na specializacijo iz ginekologije, ki pa je ni končal. Novo službo je dobil v Dobrni, od koder se je preselil na prosto mesto zdravnika v Središče. Tudi on je veljal v Središču za zelo dobrega, priljubljenega in spoštovanega zdravnika. Iz Središča se je preselil v Litijo, kjer je prevzel mesto direktorja tamkajšnjega ZD ter se po sedmih letih odločil oditi z družino v Nemčijo. V Nemčiji je specializiral ginekologijo in se po dvaindvajsetih letih vrnil v Slovenijo. Naselil se je v Škofji Loki, kjer je 7. februarja 1996. leta umrl.

Dr. Franc Antolič

Po odhodu dr. Nose, prihajajo v Središče dnevno zdravniki iz Ormoža. Med njimi je tudi mladi zdravnik dr. Franc Antolič, rojen 1935. leta v Lahoncih. MF je končal 1962. v Ljubljani, prva zaposlitev mu je bila v Ormožu in Središču. Ormož je zapustil 1972. leta in se preselil v Radence, kjer je specializiral interno medicino. Delal je kot kardiološko usmerjen internist v zdravstveni službi Zdravilišča Radenska in bil nato vodja zdravstvene

službe. Živi v pokoju v Radencih.

Dr. Boris Vouk

Na nekdanji praznik dneva borca, 4. julija 1965, (1965-1972) je prišel v Središče mlad zdravnik iz Zagreba dr. Boris Vouk.

Rojen je bil 17. avgusta 1936 v Zagrebu slovenskim staršem, živečim v Zagrebu. MF je končal 1963. leta v Zagrebu. Po kratkotrajnem stažiranju na Ptuj je prevzel 4. julija 1965. leta mesto zdravnika v Središču. Ker na Ptuj ni dokončal obveznega stažiranja, je moral to opraviti ob delu v bolnišnici v Čakovcu in Varaždinu.

Dr. Vouk je bil priljubljen in dober zdravnik. V Središču se je kmalu udomačil in našel velik krog prijateljev. Tudi k njemu so kar "drli" pacienti z vseh strani, posebno še iz sosednjega Medjimurja. Na Središče ga vežejo zelo lepi spomini. Spomni se, da je ob odhodu, septembra 1972. leta, v Ormož, dobil v Središču "domovinsko pravico" s spominsko listino. Tudi slovo od Središčanov je bilo lepo. Vendar se ni za vselej poslovil iz Središča, saj je pozneje, ko tukaj nekaj časa ni bilo stalnega zdravnika, hodil občasno ordinirat. Zdravnik dr. Vouk je izmed vseh povojnih zdravnikov najdlje ostal in stanoval v Središču - sedem let in pol. Pozneje je specializiral pediatrijo in se je dolgo let posvečal zdravju otrok in mladostnikov. Živi in dela v Ormožu.

Dr. Simeon Ljubotina

Za Borisom Voukom je prišel v Središče zdravnik dr. Simeon Ljubotina (1973).

Dr. Ludvik Galun

Dr. Simeona Ljubotina je zamenjal zdravnik, domačin iz Ormoža, dr. Ludvik Galun (1973). Kot se vidi iz letnic, ta zdravnika nista bila dolgo v Središču. Ljubotina je odšel neznano kam, zdravnik Galun (roj. 1946) pa je v soboški bolnišnici specializiral pediatrijo, nato se je preselil v Nemčijo, kjer živi in dela še sedaj.

Dr. Peter Gašparič in dr. Boris Vouk

V letih 1974 do 1976 sta reševala "križe in težave" v Središču zdravnika iz ormoškega zdravstvenega doma - dr. Boris Vouk in dr. Peter Gašparič, domačin, rojen 1934. v Podgorcih, je postal pozneje tudi direktor ZD Ormož. To delo je opravljal vse do svoje smrti.

Dr. Daroslav Babić

Njiju je zamenjal zdravnik dr. Daroslav Babić (1976-1977). Zanimiv zdravnik, ki je imel svojstven pogled na zdravje in medicino. Zelo rad se je družil s

središkimi športniki.

Dr. Boris Ogrizek

Leta 1978 je za kratek čas pristal v Središču zdravnik dr. Boris Ogrizek, ki so ga po njegovem odhodu nadomeščali zdravniki iz ormoškega zdravstvenega doma.

Dr. Angela Bedjanič-Srebotnik

Že po odhodu doktorja Borisa Vouka je nastala v Središču nekakšna kriza pri pridobitvi krajevnega zdravnika. Zato je na prigovarjanje Marice Brazda prevzela delo zdravnika v Središču upokojena zdravnica, domačinka, dr. Angela Bedjanič-Srebotnik¹⁵ (1980-1981). Rojena je bila 27. maja 1916. leta v Obrežu. Zaradi vojne je MF v Zagrebu končala šele po vojni in stažirala v zagrebški bolnišnici Rebro. Kasneje se je zaposlila v ZD v Mariboru, pokoj pa je dočkala kot dolgoletna tovarniška zdravnica v mariborski livarni.

Dr. Karmela Risek

Isto leto je prišla v Središče zdravnica z Hrvaške, dr. Karmela Risek (1981-1986). Po specializaciji iz psihiatrije se je zaposlila v ormoški bolnišnici, zato so zopet ordinirali v Središču ormoški zdravniki.

Dr. Zlata Vičar

Po končani ljubljanski MF leta 1984 in obveznem stažiranju je prišla v Središče stalna zdravnica, domačinka iz Ormoža, dr. Zlata Vičar (1986-1987). Mlada zdravnica je po skoraj letu in pol zaradi specializacije zapustila Središče in se zaposlila v ormoškem zdravstvenem domu, kjer je še danes.

Dr. Ivan Meško

Končno, kot pravijo "Srejanci", so po odhodu doktorice Vičarjeve to leto (1987) dobili stalnega mladega zdravnika, ki se tukaj trudi že polnih osemnajst let, od februarja 1987 do danes – dr. Ivana Meška, doma iz Mihovcev pri Veliki Nedelji. Rodil se je 4. decembra 1960, MF v Ljubljani je končal leta 1985 in je po enoletnem stažu pristal v Središču.

Vsi delujoči zdravniki so v Središču pustili vsak svoj pečat. Eni bolj opazno, drugi komaj opazno. Ob

vsakem prihodu novega zdravnika so bili Središčani v začetku do njega rahlo nezaupljivi. Vsekakor pa so bili tamkajšnji prebivalci na svojega zdravnika vedno zelo navezani in so ob vsakem odhodu drugam bili zelo prizadeti. Tam živeči zdravniki pa so bili tesno povezani s prebivalci in so tudi privzeli kakšne posebnosti in navade, ki so živele med njimi.

Ob izgradnji drugega stanovanjskega bloka v sosesčini na Slovenski cesti leta 1986 ambulanto naslednje leto preselijo v pritličje te stavbe. Sodobno opremljena vedno nudi pomoč prebivalcem. Poleg Ormoža je Središče edini kraj, kjer je zdravnik dnevno dosegljiv. Z razliko s prejšnjimi stalnimi zdravniki, ki so stanovali v Središču, današnji stalni zdravnik ni vedno dosegljiv v nujnih primerih. V takšnih primerih je treba poiskati pomoč pri dežurnem zdravniku v ZD Ormož.

Skupinski posnetek udeležencev ob odprtju zdravstvene postaje. V ospredju sedi dr. Jože Neudauer. (Fotografijo hrani dr. A. Trop)

Povzetek

Po letu 1910 se je v Središču zvrstilo lepo število zdravnikov, ki so skrbeli, da se zdravstveno stanje prebivalstva ni poslabšalo. Dr. Spešiča je vojna vihra doletela prav v Središču, vendar je slabo leto po tem umrl. Med prvo svet. vojno tako v Središču ni bilo zdravnika, zato so prebivalci iskali pomoč v Ormožu. Še pred koncem vojne pride v Središče za zdravnika dr. Josip Tavčar, doma iz Kočevja. Dr. Tavčar je bil velik pristaš Sokola in je v Središču pomagal zgraditi sokolski dom. Tavčarja je zamenjal ormoški zdravnik dr. Heiss, ki je ordiniral vse do okupacije nacistov. V času preobrata je prevzel župansko funkcijo, saj je bil že prej član nemškega Kulturbunda. Nekaj let pred vojno, sočasno z dr. Heissom, je ordiniral v Središču dr. Alojzij Toplak, ki pa je bil ob nastopu nacizma prvi na udaru za izgnanstvo. Med vojno v Središču tudi ni bilo zdravnika. Prvi po vojni se je pojavil dr. Bezjak, ki je odšel pozneje v Ljutomer. Njega je zamenjal zdravnik iz Srbije dr. Ješa Stanojević, ko pa

¹⁵ Njen oče Andrej Bedjanič je bil v stari Jugoslaviji predsednik oddelka za notranje zadeve v Koroščevem notranjem ministrstvu in tudi tajnik Koroščeve SLS stranke. Med vojno je bila Bedjaničeva družina izseljena v Srbijo. Angela se je tam povezala z odporniškim gibanjem. Po nalogu /verjetno partije/ je morala odpotovati v Graz, kjer je bila služkinja pri pomembni esesovski družini.

je ta odšel, ga je zamenjal dr. Jože Neudauer. Dr. Francka Praprotnik je prišla naslednja, čez nekaj časa jo je zamenjal dr. Antonije Trop. V kratkem času delovanja dr. Tropa je prišel v Središče dr. France Nose, njega je zamenjal mladi zdravnik dr. Boris Vouk. Med tistim časom, ko je zdravnik zapustil Središče, so zdravstveno službo opravljali zdravniki iz Ormoža. Dr. Vouk je bil najdlje v Središču od vseh povojnih zdravnikov, seveda, če odštejemo sedanjega dr. Meška, ki je ostal še izpred slovenske osamosvojitvene vojne.

Viri:

- Svet med Muro in Dravo, 1968. Uredil prof. Viktor Vrbnjak.

Franc Krnjak

KIP "MAJKE BOŽJE" IN KIP TRPEČEGA ZVELIČARJA - ECCE* HOMO, V SREDIŠČU

*izg. ekce

Prispevek, ki je pred vami, govori o rušenju in ponovni postavitvi dveh srediških kipov – plastik med 2. svet. vojno, in ponovni obnovitvi kipa "Majke božje"¹ leta 1995, ob stoletnici obnovitvenih del.

Uvod

Na križišče državne ceste, ki pelje proti hrvaškemu Medmuru in ulice Ob Trnavi na južni strani ter ulice severno, brez imena, ki povezuje Trg talcev in Trško ulico, stoji kip "Majke Božje" ali Matere Božje brezmadežnega spočetja. Kip je bil postavljen neznanega leta. Domneva se, da so kip postavili tržani v zahvalo Mariji ob prenehanju kuge, ki je tukaj morila v 17. stoletju. Prav v tem času so postavili pred središko kapelo kip trpečega Zveličarja, ki je s svojo usodo in z veliko kulturno-zgodovinsko vrednostjo, skupaj s kapelo žalostne Matere Božje, velik biser središkega trga. Gotovo je, da so oba kipa, trpečega Zveličarja in "Majko Božjo", prebivalci Središča davnega 1894. in 1895. leta na novo restavrirali in olepšali.

Na kipu trpečega Zveličarja, ki stoji danes na Slovenski cesti med Žerjavovo in nekdanj Kocenovo

- Fran Kovačič, Trg Središče, 1910.
- "Zgodovinski listi" Zg. društva Ljutomer, št. 2, str. 38-46, leto 1993, avtor Fr. Ferencek.
- Doc. dr. Zvonka Zupanič-Slavec, dr. med., Zgodovina medicine, referat na simpoziju o dr. Štefanu Kočevarju, 2005.
- Status animarum središke župnije.
- Državljanska knjiga iz matičnega urada Središče.
- Ivan Najžer, Trg Središče, zgodovinski podatki za čas od I. 1910 do konca 2. svet. vojne. Hrani ZAP Ptuj.
- Župnijska kronika sv. Duha Središče ob Dravi.
- Ivanka Trstenjak, Središče.
- Jože Rakuša, Ormož.
- Stanko Toplak, Radenci.
- Anton Jurjaševič st., Draga, Središče.

hišo, je spredaj letnica iz 1894. leta, na zadnji strani pa je letnica 1757, ki naj bi naj bila iz leta postavitve, spomin na prenehanje morilskega pohoda človeške kuge ali črne smrti (Yersinia pestis). Ta kip je bil najprej postavljen nekoliko niže na umetnem gričku, ki je obenem služil za sramotilni steber². Pozneje so kip prestavili na trg pred občinsko hišo, okoli pa so pozneje nasadili drevesa divjega kostanja. Kip je kljuboval vse do 1941. leta, ko ga je nacistična okupatorska drhal na silo odstranila in razbila³. Kip je čudežno, razbit, pa vendar ostal nedotaknjen. Po vojni, leta 1946, so tržani postavili na njegovo mesto granitni spomenik žrtvam vojne ali spomenik talcem, kot so ga na splošno imenovali.

Kip "Ecce homo"⁴ je nato povsod iskal zatočišče. Ob velikem osebnem prizadevanju in finančni pomoči družine Štamberger, Janka in žene Sabine, so kip sestavili in postavili na sedanje mesto. Po dolgem prigovarjanju in prošnjah je lastnik zemljišča Franc Žerjav le privolil in dovolil v odstop delček zemljišča,

² Fr. Kovačič, Trg Središče, Maribor, str. 32.

³ Po nalogu nacistične oblasti sta morala kip podreti nekdanja središka občinska delavca - ustni vir D. Klobučar. Nekaj let po osvoboditvi sta oba umrla nenaravne smrti, menda zaradi tega opravila - ljudski glas v Središču.

⁴ "Glej, človek", takšno je ime plastike. Prebivalci Središča so jo nekdanj imenovali kar skrajšano - Bog.

¹ Središčani tako imenujejo ta kip že od pamtiveka. Danes se to ime z novimi rodovi in priseljenci izgublja. Kip je posvečen Materi Božji, brezmadežnega spočetja.